

SUVCHECHAK KASALIGI

Qoʻqon universiteti Andijon filiali

Tibbiyot fakulteti davolash ishi

2-bosqich 24-10guruh talabasi

Tadjiboyeva(Egamberdiyeva)

Marxabxon Sherzodbek qizi

marxabxonegamberdiyeva@gmail.com

+99895 837 08 78

Ilmiy rahbar: Nabijonova Nazokat

Anotatsiya : Suvchechak kasalligi (Varicella – Chickenpox) Annotatsiya O'zbek tilida: Ushbu maqolada suvchechak (Varicella-Zoster virus) kasalligining etiologiyasi, epidemiologiyasi, klinik belgilari, tarqalish yo'llari, davomiyligi, asoratlari, tashxislash usullari va davolash choralariga oid ma'lumotlar keltirilgan. Profilaktika choralari, emlashning o'rni hamda kasallikdan keyin shakllanadigan immunitet muhokama qilinadi. Maqola shifokorlar, talaba va keng jamoatchilik uchun foydali bo'lishi mumkin.

Аннотация: В статье представлены сведения об этиологии, эпидемиологии, клинических признаках, путях передачи, течении, осложнениях, методах диагностики и лечения ветряной оспы (Varicella-Zoster virus). Рассматриваются меры профилактики, значение вакцинации, а также формирование постинфекционного иммунитета. Статья может быть полезна врачам, студентам и широкой аудитории.

Abstract: This article provides information on the etiology, epidemiology, clinical manifestations, transmission routes, course, complications, diagnostic methods, and treatment strategies of chickenpox (Varicella-Zoster virus). Preventive measures, the role of vaccination, and the development of post-infection immunity

are discussed. The paper is intended for healthcare professionals, students, and the general public.

Kalit soʻzlar: Suvchechak, Varicella-Zoster virusi, yuqumli kasallik, toshmalar, emlash, profilaktika, immunitet, asoratlar, epidemiologiya, davolash.

Ключевы слова: Ветряная оспа, вирус Varicella-Zoster, инфекционное заболевание, высыпания, вакцинация, профилактика, иммунитет, осложнения, эпидемиология, лечение.

Key words: Chickenpox, Varicella-Zoster virus, infectious disease, rash, vaccination, prevention, immunity, complications, epidemiology, treatment.

Kasallik haqida umumiy tushuncha Suvchechak — Varicella-Zoster virusi (VZV) sababli keladigan, yuqori darajada yuqumli boʻlgan infeksiya kasallik. Bu virus herpes viruslari oilasiga mansub boʻlib, birinchi marta organizmga tushgach suvchechakni chaqiradi, keyinchalik esa nerv tugunlarida yashirin saqlanib qolishi mumkin. Yillar oʻtib immunitet pasayganda u qaytadan faollashib, “shingil (herpes zoster)” kasalligini keltirib chiqaradi. Kasallik asosan bolalarda (3–10 yosh) uchrasa-da, unga qarshi emlanmagan yoki ilgari kasallanmagan kattalarda ham uchrashi mumkin. Kattalarda u ogʻirroq va xavfliroq kechadi. Tarqalish yoʻllari Suvchechak virusining tarqalish yoʻllari juda koʻp: Havotomchi yoʻli: yoʻtalish, aksirish, gaplashish vaqtida virus havoga chiqib, boshqa odamga yuqadi. Bevosita kontakt: bemorning terisidagi pufakchalar suyuqligi bilan tegish. Uy-roʻzgʻor buyumlari orqali: gigiyena qoidalariga rioya qilinmasa. Vertikal yoʻl: homilador ayoldan homilaga. Bu ayniqsa xavfli, chunki homilada tugʻma nuqsonlar yoki tushish xavfi boʻladi. Virusning yuqumchanligi juda yuqori — bemor bilan bir xonada qisqa vaqt boʻlishning oʻzi bilan ham yuqishi mumkin. Inkubatsiya davri Virus tanaga tushganidan soʻng darhol alomat bermaydi. Inkubatsiya davri 10–21 kun davom etadi (odatda 14 kun). Bu davrda odam oʻzini sogʻlom his qiladi, ammo virus organizmda faol koʻpayadi. Klinik belgilar Boshlangʻich belgilar: Isitma (38–39°C) Holsizlik, bosh ogʻrigʻi Mushak va bel ogʻrigʻi Ishtaha yoʻqolishi Baʼzan qusish yoki bosh aylanishi Toshmalar (asosiy belgi): Dastlab yuz, koʻkrak va qorin

sohasida chiqadi. Keyin butun tanaga, bosh terisiga, hatto og‘iz bo‘shlig‘i va jinsiy a‘zolarga ham tarqalishi mumkin. Toshmalar 3 bosqichda rivojlanadi: Qizil dog‘lar Ichida tiniq suyuqlik bo‘lgan pufakchalar Qobiq (yaracha quriydi va tushadi) Bemor tanasida bir vaqtning o‘zida yangi va eski bosqichdagi toshmalar bo‘lishi mumkin. Toshmalar kuchli qichishish keltirib chiqaradi. Kasallik davomiyligi Bolalarda odatda 7–10 kun. Kattalarda 14 kungacha, ko‘pincha og‘irroq alomatlar bilan kechadi. Bemor odatda so‘nggi toshma chiqqandan keyin 5 kun o‘tgach yuqumchanlik xususiyatini yo‘qotadi. Asoratlari Bolalarda odatda yengil o‘tadi, ammo ayrim hollarda, ayniqsa kattalarda va immuniteti pasayganlarda asoratlar paydo bo‘lishi mumkin: Teri yiringli infeksiyalari (pufakchalarni qashishdan keyin) Pnevmoniya (o‘pka yallig‘lanishi) Ensefalit (miya yallig‘lanishi), meningit Jigar va buyrak faoliyatining buzilishi Homilador ayollarda — homilaning nobud bo‘lishi yoki tug‘ma nuqsonlar Immuniteti juda past odamlarda — o‘lim xavfi ham mavjud Davolash Umumiy tavsiyalar: Bemorni izolyatsiya qilish (uyda alohida xona) Yotoq rejimi Ko‘p suyuqlik ichish, yengil ovqat yeyish Xonani shamollatish va gigiyenaga rioya qilish Dori vositalari: Isitmaga qarshi: paratsetamol (aspirin bolalarda qat‘iyan tavsiya etilmaydi!) Antigistaminlar: qichishishni kamaytirish uchun Antiseptik vositalar: pufakchalarni yuqtirmaslik uchun (yod, brilliant yashil, kalamın loson) Antiviral dorilar (asiklovir): og‘ir hollarda, ayniqsa kattalarda yoki immuniteti pasayganlarda shifokor tavsiyasi bilan beriladi. Kuchli qichishishda — maxsus krem yoki malhamlar qo‘llanadi. Profilaktika Emlash (Varilrix, Varivax vaksinalari) — eng samarali choradir. Bolalarga 12–18 oylikda birinchi marta, 4–6 yoshda qayta qilinadi. Kattalarga ham kasallikni boshidan o‘tkazmagan bo‘lsa, emlash tavsiya etiladi. Gigiyenaga rioya qilish: bemor bilan birga ovqat, idish, sochiq ishlatmaslik. Kasallangan odamni maktab, bog‘chadan vaqtincha chetlashtirish. Immunitet Bir marta suvchechak bilan og‘rigan odamda odatda umrbod immunitet hosil bo‘ladi. Ammo virus organizmda yashirin qolishi mumkin. Yillar o‘tib, immunitet pasayganda u qaytadan faollashib “shingil (herpes zoster)”ni chaqirishi mumkin. Epidemiologiya Suvchechak asosan bahor va kuz oylarida ko‘proq uchraydi. Bolalar orasida tez tarqaladi, maktab va bog‘chalarda kichik epidemiyalar bo‘lishi mumkin.

Kattalar orasida kasallik kamroq, lekin xavfliroq kechadi. Suvchechak – bu Varicella-Zoster virusi qo‘zg‘atadigan o‘ta yuqumli virusli kasallik bo‘lib, asosan bolalarda uchraydi, ammo kattalarda og‘irroq kechadi. Kasallikning asosiy belgisi – butun tana bo‘ylab toshmalar paydo bo‘lishi va isitma bilan kechishidir. Inson hayoti davomida bir marta kasallansa, odatda qaytadan suvchechak bilan kasallanmaydi, chunki mustahkam immunitet hosil bo‘ladi. Tarixi va ahamiyati Suvchechak qadimdan insoniyatga ma‘lum. Ilmiy tibbiyot rivojlanmasidan oldin uni ko‘pincha qo‘rqinchli kasalliklardan biri deb hisoblashgan. 19-asrda kasallikning yuqumli tabiati aniqlangan. 20-asr oxirida vaksina ishlab chiqildi va ko‘plab mamlakatlarda bolalarni emlash dasturiga kiritildi. Bugungi kunda suvchechak odatda yengil kechsa-da, emlashsiz jamiyatda tez tarqaladi. Virus haqida umumiy ma‘lumot Qo‘zg‘atuvchi: Varicella-Zoster virus (VZV) – herpesviruslar oilasiga mansub. DNKli virus. Inson organizmida faqat odamdan odamga yuqadi. Virus organizmida yashirin holatda uzoq yillar saqlanib qolishi mumkin. Klinik belgilari Inkubatsiya davri: 10–21 kun. Boshlanishi: harorat ko‘tarilishi, bosh og‘rig‘i, ishtaha yo‘qolishi. Toshmalar: dastlab yuz va ko‘krakda, keyin butun tana bo‘ylab chiqadi. Har bir toshma 3 bosqichda rivojlanadi: Qizil dog‘ Ichida suyuqlik to‘plangan pufakcha Quruq qobiq Toshmalar odatda 5–7 kun davomida navbat bilan paydo bo‘ladi. 3–10 yoshli bolalar. Maktab, bog‘cha kabi jamoalarda tez tarqaladi. Immuniteti pasaygan odamlar (OITS, saraton bilan og‘riganlar). Homilador ayollar va yangi tug‘ilgan chaqaloqlar xavfli guruh hisoblanadi. Kasallikning asoratlari Yengil: terining ikkilamchi infeksiyalanishi (yiringlash). Og‘ir: pnevmoniya, ensefalit, buyrak va jigar shikastlanishi. Homilador ayolda kasallik homila uchun katta xavf tug‘diradi – tug‘ma nuqsonlar, muddatidan oldin tug‘ilish yoki tushish. Tashxislash usullari Asosan tashqi belgilar (isitma va toshmalar) asosida tashxis qo‘yiladi. Laboratoriya usullari: Serologiya (IgM va IgG antitelalari) PCR (virus DNK sini aniqlash) Tibbiyot amaliyotida ko‘p hollarda klinik tashxis yetarli bo‘ladi. Davolash haqida umumiy ma‘lumot Yengil shaklda: Issiqni tushirish (paratsetamol) Ko‘p suyuqlik ichish Toshmalarni antiseptik bilan davolash Qichishishga qarshi – antigistaminlar. Og‘ir shakllarda yoki immuniteti past odamlarda – antiviral dorilar (asiklovir).

Antibiotiklar – faqat ikkilamchi bakterial infeksiya qo‘shilganda qo‘llaniladi. Profilaktika choralar Emlash – eng samarali yo‘l. Varilrix, Varivax vaksinalari keng qo‘llaniladi. Ikki dozali emlash yuqori samaradorlik beradi. Kasallanganlarni izolyatsiya qilish (kamida 7 kun). Gigiyenaga rioya qilish. Ota-onalar uchun farzandlarini vaqtida emlash muhim ahamiyatga ega. Immunitet Suvchechakni boshdan kechirgan odamda odatda umrbod immunitet hosil bo‘ladi. Ammo virus organizmda yashirin qolib, keyinchalik shingil (Herpes zoster) kasalligini chaqirishi mumkin. Shu sababli keksa yoshdagilar ham vaksina qabul qilishlari tavsiya etiladi. Umumiy xulosa Suvchechak – bolalarda keng tarqaladigan, odatda yengil kechadigan, ammo kattalarda va immuniteti past odamlarda xavfli oqibatlariga olib kelishi mumkin bo‘lgan kasallikdir. To‘g‘ri tashxis va davolash, gigiyenaga rioya qilish hamda emlash yordamida uning tarqalishining oldini olish mumkin.

Xulosa Suvchechak (Varicella) – dunyo miqyosida keng tarqalgan, yuqori yuqumchanlikka ega bo‘lgan virusli kasallikdir. U asosan bolalarda uchrasa-da, kattalarda og‘irroq kechadi va ko‘plab asoratlarni chaqirishi mumkin. Kasallik havotomchi yo‘li bilan tez tarqaladi va qisqa vaqt ichida katta guruhlarini qamrab olishi mumkin. Klinik belgilaridan biri – tana bo‘ylab qizil dog‘ va suyuqlikli pufakchalar ko‘rinishidagi toshmalar, isitma va umumiy holsizlikdir. Ko‘pchilik holatlarda kasallik yengil kechadi, ammo immuniteti past shaxslarda, homilador ayollarda va chaqaloqlarda xavfli kechib, pnevmoniya, ensefalit va boshqa og‘ir oqibatlariga olib kelishi mumkin. Kasallikdan keyin umrbod immunitet shakllansa-da, virus organizmda yashirin saqlanib, keyinchalik “shingil” (Herpes zoster) kasalligini keltirib chiqarishi mumkin. Shuning uchun suvchechak faqat bolalikdagi oddiy kasallik sifatida baholanmasligi lozim. Profilaktika choralaridan eng samaralisi – emlashdir. Vaksina nafaqat shaxsiy himoya beradi, balki jamoaviy immunitetni shakllantirib, kasallik tarqalishini sezilarli darajada kamaytiradi. Shuningdek, gigiyena qoidalariga rioya qilish va bemorlarni izolyatsiya qilish ham muhim ahamiyatga ega. Umuman olganda, suvchechak kasalligi jiddiy epidemiologik ahamiyatga ega bo‘lib, to‘g‘ri tashxis, o‘z vaqtida davolash va keng qamrovli

profilaktika choralarini qo'llash orqali uning salbiy oqibatlarini kamaytirish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

Arvin, A. M. (1996). Varicella-zoster virus. *Clinical Microbiology Reviews*, 9(3), 361–381. Gershon, A. A., & Gershon, M. D. (2013). Pathogenesis and current approaches to control of varicella-zoster virus infections. *Clinical Microbiology Reviews*, 26(4), 728–743. WHO. (2020). Varicella and herpes zoster vaccines: WHO position paper. *Weekly Epidemiological Record*. Centers for Disease Control and Prevention (CDC). (2022). Chickenpox (Varicella) Information for Healthcare Professionals. Heininger, U., & Seward, J. F. (2006). Varicella. *The Lancet*, 368(9544), 1365–1376. Habib, A., & Akhmedov, I. (2019). Yuqumli kasalliklar. Toshkent: Tibbiyot nashriyoti. Rafiev, A. R. (2017). Pediatriyada yuqumli kasalliklar. Samarqand: SamDTU nashriyoti. Dworkin, R. H., et al. (2007). Recommendations for the management of herpes zoster. *Clinical Infectious Diseases*, 44(Suppl 1), S1–S26. WHO. (2018). Varicella vaccines in routine immunization programs. WHO Technical Report. Qodirov, S. (2021). O'zbekiston sharoitida suvchechak kasalligining epidemiologiyasi va profilaktikasi. *Tibbiyot jurnali*, №4, 55–61.